

Mot en god status i Östersjön

Åtgärdsprogrammet för Finlands
havsförvaltningsplan 2022–2027
– i ett nötskal

Östersjön är vårt unika nordliga hav. Det skapar möjligheter för oss att idka näringsverksamhet och rekreation.

Östersjön mår dock inte bra. För att förbättra havets tillstånd har miljöministeriet tillsammans med ett omfattande expertnätverk utarbetat ett åtgärdsprogram för 2022–2027. Åtgärdsprogrammet är en del av havsförvaltningsplanen, som uppdateras vart sjätte år. I havsförvaltningsplanen ingår utöver åtgärdsprogrammet även en bedömning av havets tillstånd (föregående från år 2018, en ny publiceras 2024) samt ett övervakningsprogram (uppdateras 2026).

Åtgärdsprogrammet för havsförvaltning innehåller **63 nya åtgärder för att förbättra havets tillstånd**. Centrala åtgärder finns också i åtgärdsprogrammen för vattenvården, där man föreslår åtgärder som ska genomföras i avrinningsområdet. Utöver de nationella åtgärdsprogrammen har kommissionen för skydd av Östersjön HELCOM under 2021 uppdaterat **åtgärdsplanen för skydd av Östersjön, Baltic Sea Action Plan**, vars åtgärder också genomförs i alla Östersjöländer, även i Finland.

Eutrofieringen är det största och mest utmanande problemet för Östersjön. Näringsämnen som hamnar i havet från bland annat jordbruk, samhällen, skogsbruk, fartyg och fiskodling ger näring åt algproduktionen, vilket bland annat leder till att blågrönalgbloomningarna ökar, syreförhållandena på botten försämras, vattnet grumlas och stränderna blir vassbevuxna. Näringsämnen som samlats på botten redan i årtionden bromsar upp havets återhämtning. Utöver eutrofieringen lider havsnaturen av bland annat skadliga ämnen och nedskräpning. Fartygstrafik, båtliv och strandbyggande orsakar buller, slitage på stränder och havsbotten samt störningar i havsnaturen. Fisken påverkar fiskbestånden i Östersjön och jakt påverkar sjöfåglar och havsdäggdjur. Även den biologiska mångfalden minskar i alarmerande takt och därför måste vi både iståndsätta och skydda livsmiljöer bland annat genom att inrätta skyddsområden.

I framtiden kommer belastningen på havet att öka och bl.a. den ökade havsvindkraften medför nya utmaningar för Östersjöns miljö. I framtiden blir det allt viktigare att samordna olika sätt att utnyttja havet så att de inte äventyrar uppnåendet av havsmiljöns goda tillstånd. Målen för havsförvaltningen ska också beaktas i planeringen av en hållbar användning av havet, som görs särskilt inom ramen för havsplaneringen.

För att minska belastningen på den marina miljön och förbättra havets tillstånd behöver vi åtgärder både i avrinningsområdet och till havs. Under de senaste åren har staten satsat på vattenskydd t.ex. genom programmet för effektiverat vattenskydd, som har finansierat åtgärder inom havs- och vattenvården, samt genom NOUSU-programmet, med vilket strömmande vatten har restaurerats.

I HELMI-programmet har man restaurerat bl.a. små havsvikar. Med Skärgårdshavsprogrammet förbättras Skärgårdshavets tillstånd.

Vid genomförandet av åtgärderna behövs dock alla aktörer, från medborgare till företag och från myndigheter till organisationer. I denna broschyr beskriver vi de åtgärder i havsförvaltningsplanen som syftar till att förbättra Östersjöns tillstånd. Det finns en rad åtgärder som vi alla kan vidta.

Närmare information om havsvård och havsskydd:

- [Åtgärdsprogram för Finlands havsförvaltningsplan 2022–2027](#)
- [Planer för vatten- och havsvården](#)
- [HELCOM:s åtgärdsprogram för skydd av Östersjön \(Baltic Sea Action Plan\)](#)
- [Havsplan 2030](#)

EUTROFIERING

Med eutrofiering avses att fosfor- och kvävenäring som härrör från mänsklig verksamhet ansamlas i vattnen och att algerna och vattenvegetationen ökar och andra följdfenomen. Överlägset flest näringsämnen kommer från jordbruket både i insjöarna och i havet, men även flera andra branscher belastar våra vatten.

Man har redan länge försökt minska näringsbelastningen på många sätt. Med hjälp av miljölagstiftningen begränsas i synnerhet näringsutsläppen från reningsverk för avloppsvatten, fiskodlingar, industri och torvproduktion, men också från jord- och skogsbruket samt glesbebyggelse och sjöfarten. Belastningen från jordbruket dämpas särskilt genom nitratförordningen och fosforförordningen, som fastställer övre gränser för användningen av kväve och

fosfor i gödslingen. Även i jordbrukets stödsystem finns som mål att minska näringsbelastningen. I avrinningsområdet vidtas åtgärder för vattenvård, såsom gipsbehandling av åkrar. Närmare information om dessa åtgärder för att minska näringsbelastningen i avrinningsområdena finns i förvaltningsplanerna för vattenvård. Även återvinningen av näringsämnen som finns såväl i gödsel som i avloppsvattnet utvecklas för närvarande i stor utsträckning. Återvinningen av näringsämnen har betydelse både med tanke på vattenskyddet och försörjningsberedskapen.

I åtgärdsprogrammet för havsförvaltning ingår flera åtgärder som minskar näringsbelastningen och som kompletterar de åtgärder som genomförs inom vattenvården.

Centrala aktörer

JSM, MM, KM, NTM-centralerna, Traficom, Syke, Luke, MTK, John Nurminens stiftelse, HSR rf, jord- och skogsbruksföretagare, fiskodlare och fiskare, kommuner, privatpersoner

Åtgärder för att minska näringsbelastningen

Vi minskar matproduktionens och matkonsumtionens inverkan på vattendragen

- Genom att uppmuntra alla att äta mer vegetarisk mat och vild fisk samt minska matsvinnet.
- Genom att uppmuntra jordbrukarna att prova olika jordförbättringsmedel på åkrarna, såsom gips, strukturkalk och fiberfabrikat.
- Genom att främja naturbaserade åtgärder, såsom bygande av våtmarker och sänkor, med vilka man strävar efter vattenflödets fördröjning i synnerhet i översvämningss känsliga områden.

Vi främjar återvinning av näringsämnen

- Genom att påskynda biogasproduktionen från gödsel och andra organiska material samt vidareförädling av rötresten från biogasproduktionen till gödselindustri samt utnyttjande av näringsämnen från avloppsslammet.

Vi testar nya metoder för hantering av näringsämnen i havet

- Genom att undersöka möjligheterna att avlägsna näringsämnen från havet och havsbotten med olika typer av metoder i försöksskedet, till exempel genom att samla in död alg- och växtbiomassa som driver till stränderna.

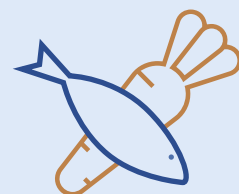
Vi minskar näringsutsläppen från sjöfarten och båtlivet

- Genom att utreda mängden avloppsvatten och matavfall som bildas på frakt- och passagerarfartyg och främja internationell reglering av dessa.
- Genom att också förbättra lastningsrutiner för sjötransporter av gödselmedel för att minska utsläppen från dem.
- Genom att främja anskaffningen av mottagningsanordningar för avloppsvatten i båthamnar.

Vi förbättrar konsekvensbedömning av havsbelastande verksamhet i vattendrag

- Med hjälp av avancerade modelleringsverktyg kan vi bättre bedöma hur olika åtgärder påverkar Östersjöns tillstånd.

Vad kan du göra?

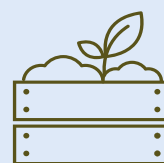
Ät grönsaker och vild fisk från Östersjön. Undvik matsvinn!

Om du åker båt ska du alltid lämna septitankens innehåll i mottagningsanordningarna.

Om du bor eller har en stuga vid vattnet, se till att näringsämnen inte kommer ut i havet t.ex. från trädgårdslandet, toaletten eller bastu- och diskvattnet.

Du kan samla fintrådiga alger som samlats i strandvattnet vid din stuga och t.ex. kompostera dem.

BEVARANDE AV DEN BIOLOGISKA MÅNGFALDEN

Havsvårdens centrala mål är ett gott tillstånd för den marina miljön i Östersjön, och den marina naturens mångfald och skyddet av den är ett övergripande tema i hela åtgärdsprogrammet. Eutrofiering och många åtgärder till havs, såsom muddring, byggande och båt-liv, påverkar oftast havsnaturen negativt. Känsliga arter och livsmiljöer lider och försvinner i värsta fall helt från områden där det finns mycket mänsklig verksamhet. I Finland har man sedan 2004 kartlagt den marina naturens mångfald inom ramen för Velmu-programmet, så vi känner till den marina naturen väl.

Att inrätta skyddsområden är ett sätt att trygga den marina naturens mångfald. Skyddsområdena till havs i Finland täcker för närvarande cirka 11 procent av Finlands havsområde. Finland har dock såväl globalt som på EU-nivå förbundit sig till ett skyddsmål på 30 procent före 2030, varav 10 procent är strikt skyddade områden. Med tanke på skyddet av den biologiska mångfalden ska områdena förutom utvidgade arealer vara effektivt skyddade och skötta.

Havsnaturens tillstånd förbättras också bland annat genom att restaurera livsmiljöer och utarbeta skötselplaner särskilt för hotade arter och livsmiljöer. När det gäller kommersiellt utnyttjade fiskbestånd är det viktigt att fastställa ett hållbart fisketryck.

Centrala aktörer

MM, JSM, Forststyrelsen,
NTM-centralerna, Syke,
Luke, kommunerna och jakt-
och naturskyddsföreningar,
privatpersoner

Åtgärder för att skydda den biologiska mångfalden

Vi stärker nätverket av skyddsområden till havs

- Genom att utvidga nätverket av marina skyddsområden och effektivisera skyddet i befintliga skyddsområden.
- Genom att reda ut hur den nuvarande lagstiftningen fungerar i skyddet av havsnaturen.

Vi restaurerar undervattensmiljöer

- Genom att utarbeta restaureringsplaner för skyddsområdena som omfattar hela nätverket och genom att vidta åtgärder i områden som är i behov av restaurering.
- Genom restaurering av undervattensnaturtyper (bl.a. bandtångs- och kransalgsängar) och skötsel av vassområden med särskilt beaktande av naturens mångfald.
- Genom fiskerimässiga återställningsåtgärder i kustområdena särskilt i fortplantningsområden för abborre och gädda, havslekande sik och havsharr.

Vi utarbetar förvaltningsplaner för hotade marina arter och naturtyper

- Genom att utarbeta åtgärdsprogram för hotade marina arter och naturtyper.
- Genom att fortsätta skyddet av östersjövikaren i södra Finland genom att utarbeta och genomföra en förvaltningsplan.
- Genom att uppdatera den nationella förvaltningsplanen för ålen.

Vi fastställer ett hållbart fisketryck på kustfiskarter

- För kustfiskarter såsom gös, abborre och sik fastställs gränser för hållbart fiske.

Vi ökar kunskapen om sjöfåglarna och förbättrar deras livsmiljöer

- Genom att göra fågelinventeringar på grunda havsområden som är viktiga för sjöfåglar och genom att utveckla uppföljningen av skärgårdsfåglarna i den inre skärgården.
- Genom att effektivisera jakten på skadliga främmande rovdjur, såsom mårhund och mink, särskilt i skyddsområdena vid kusten

Vad kan du göra?

Även privatpersoner kan skydda havsområden. Om du äger vattenområden eller är en del av ett delägarlag och du är intresserad av att inrätta ett skyddsområde kan du kontakta NTM-centralen.

Respektera begränsningarna av rörelsefriheten i skyddsområdena och andra regler.

När du fiskar ska du beakta fiskebegränsningarna och rekommendationerna.

Om tillståndet i det egna fiskelagets eller delägarlagets vattenområde oroar, kan möjligheterna att restaurera området utredas till exempel hos NTM-centralen.

NEDSKRÄPNING AV HAVET

Nedskräpningen i Östersjön är ett växande problem. Flera typer av skräp är mycket långlivade, t.ex. plaster håller i upp till hundratals år i havet. När plasterna bryts ned bryts de ner till mindre mikroplaster som är osynliga för ögat och i vilka permanenta och giftiga föreningar kan bindas och som transporteras vidare till näringsväven.

I Finland har mängden strandskräp följts upp sedan 2012. Även mängden mikroplast i havet följs upp och uppföljningen av skräp på havsbotten utvecklas. De vanligaste typerna av skräp som hittas vid havsstränder är olika plast- och skumplastprodukter. Största delen av skräpet som hamnar på stränder i städer kommer från olika källor på land, såsom byggarbetsplatser eller människor som rör sig på stränderna. Tobaksfimparnas andel av skräpet på stränder är stor. I städerna har dagvattnet en betydande roll i nedskräpningen av havet och bland annat översvämningar i avloppen orsakar problem. Skräp kommer till stränder i naturtillstånd i huvudsak från havet och det kommer bl.a. från sjötrafik och fiske.

Det är mycket svårt att samla in skräp från havet. Speciellt mikroplast är det nästan omöjligt att avlägsna från havet och stränderna. Därför är det viktigt att vi förhindrar att skräp hamnar i havet. Nedskräpning är ett problem som vem som helst lätt kan påverka med sitt eget agerande. De nya åtgärderna för skräp i åtgärdsprogrammet för havsvården strävar särskilt efter att minska nedskräpningen av havet bl.a. genom att utveckla avfallshanteringen på rekreationsstränder, förhindra att mikroplaster kommer ut i havet samt genom att effektivisera återvinningen och insamlingen av vissa avfall.

Centrala aktörer

MM, KM, NTM-centralerna, Syke, Forststyrelsen, Traficom, hamnarna, branscher som producerar och använder mycket plast, kommuner, aktörer inom avfallshantering, HSR rf, privatpersoner

Åtgärder för att minska nedskräpningen

Vi utvecklar avfallshanteringen vid kusten och stränderna

- Genom att förbättra renligheten och funktionaliteten vid de regionala insamlingsplatserna för avfall.
- Genom att minska nedskräpningen i de strandområden som används för rekreation genom att effektivisera informationen om de skadliga effekterna av nedskräpning och öka mängden avfallskärl.
- Genom att utreda antalet övergivna och oanvända båtar vid kusten och effektivisera avfallshanteringen och återvinningen av dem.

Vi minskar mängden mikrokräp som kommer från land till Östersjön

- Genom att minimera utsläppen av gummigranulat från idrotts- och lekplatser bl.a. genom att uppmantra kommuner och idrottsföreningar att ta i användning miljövänligare lösningar och utarbeta anvisningar om bästa praxis.
- Genom att utreda metoder för att minska belastningen av mikroplast från fordons däck och vägmarkeringar.
- Genom att främja ibruktagandet av olika filtreringstekniker för dagvatten, anläggandet av våtmarker och uppmantra kommuner och städer att utarbeta dagvattenplaner. Med naturbaserade metoder kan man också minska översvämningsskadorna.

Vi minskar plastbelastningen från jordbruket

- Genom att informera om nedbrytningen och spridningen av plaster i jordmånen och vattendragen samt genom att utarbeta anvisningar för aktörerna inom jordbruket.

Vi minskar nedskräpningen från sjöfarten och båtlivet

- Genom att instruera båtförare om återvinning av avfall från båttrafik och främja avfallshanteringen i båthamnar.
- Genom att effektivisera informationsgången och övervakningen i de stora hamnarna i anslutning till avlämnande av avfall i hamnarna.

Vad kan du göra?

Minska användningen av plast, ta i beaktande mängden plast när du handlar. Använd färre engångskärl när du gör utflykter till havsstranden.

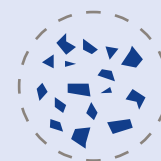
Se till att ditt skräp hamnar i lämpliga avfallskärl. Även tobaksfimpar är skräp och de kommer till vattendragen med dagvattnet.

Släng aldrig skräp i vattnet, utan för dem alltid till hamnens avfallshantering.

Om du fiskar eller jagar ska du se till att fiskeredskap eller hylsor inte blir kvar i naturen.

Mikrokräp transporteras till haven och insjöarna bl.a. från planer med gummigranulat och från vägtrafiken. Se till att du inte själv sprider gummigranulat, särskilt om det finns en dagvattenbrunn eller ett vattendrag i närheten.

MILJÖKONSEKVENSER AV SJÖFARTEN OCH BÅTLIVET

All sjötrafik orsakar olägenheter för den marina miljön. Fartygens propellerströmmar och vågor ökar erosionen på botten och stranden samt stör organismsamhällena på botten. Sjötrafiken orsakar dessutom kontinuerligt eller kortvarigare lågfrekvent propellerbuller. Under-vattensbuller har konstaterats ha en skadlig inverkan på havsdäggdjur och fiskar, men man vet ännu inte tillräckligt om dess inverkan på andra vattenorganismer och dykfåglar. I åtgärdsprogrammet presenteras bland annat regionala hastighetsbegränsningar och information om störningar orsakade av ökad båttrafik och fartygstrafik.

Giftfärger (s.k. antifoulingprodukter) används på fartygens botten för att förhindra organismer såsom havstulpan från att fästa sig på skrovet. Produkterna frisätter ett verksamt ämne som är giftigt för alla vattenlevande organismer. I åtgärdsprogrammet har man därför fäst uppmärksamhet vid att sänka gifthalten. Användningen av färgerna uppmärksammas också. Varje båtförare kan minska sin giftbelastning genom att välja en färg utan gifter på båtens botten och rengöra botten mekaniskt några gånger per sommar. Det är viktigt att det bortskrapade materialet samlas upp så att inga främmande arter som lossnat med färgen eller biomassan hamnar i vattendrag. Utsläppen från handelsfartygens avgasrening är också skadliga och man strävar efter att aktivt påverka dem i den Internationella sjöfartsorganisationen IMO.

Den ökade fartygstrafiken ökar också risken för olje- och kemikalieolyckor. Havets tillstånd hotas också av oljeutsläpp från vrak. Man förbereder sig på dessa risker genom att redan på förhand förebygga att risken uppstår med hjälp av lagstiftning, tillsyn och anvisningar samt genom att öva för eventuella olyckor så att konsekvenserna för havets tillstånd blir så små som möjligt om en olycka inträffar. Internationellt samarbete är viktigt för att förutse och bekämpa risker. Miljökonsekvenserna av sjöfarten och båtlivet är också väsentligt förknippade med spridningen av skadliga främmande arter som kan sprida sig till nya områden med fartygens barlastvatten eller fästa vid fartygens och båtarnas skrov.

Åtgärder för näringsutsläpp och nedskräpning i anslutning till sjöfart och båtliv har behandlats i kapitlen om eutrofiering och nedskräpning.

Centrala aktörer

KM, IM, MM, Traficom,
Tukes, Trafikledsverket,
Gränsbevakningsväsendet,
Försvarsmakten, räddningsverken,
aktörer inom sjöfart såsom rederier,
hamnar och hamnoperatörer, Syke,
John Nurminens stiftelse, HSR rf,
NTM-centralerna, kommunerna,
privatpersoner

Åtgärder för att minska konsekvenserna av sjöfarten och båtlivet

Vi minskar utsläppen av skadliga ämnen från fartygstrafiken och båttrafiken

- Genom att minska utsläppen av ämnen som är giftiga för havsorganismer i havet bl.a. genom att begränsa halterna av giftfärgernas verksamma ämnen.
- Genom att främja byggandet av platser för båttvätt.
- Genom att utreda möjligheterna att internationellt begränsa utsläpp av svavel och andra skadliga ämnen från svavelskrubbar.

Vi minskar störningarna från fartygstrafiken och båttrafiken

- Genom att informera om hur risken för undervattensbuller, fysiska störningar och spridning av främmande arter från båtliv påverkar den marina naturen.
- Genom att lokalt begränsa båtlivet och handelssjöfarten särskilt i känsliga områden.

Vi stärker beredskapen inom olje- och kemikaliebekämpningen och bekämpningsförmågan

- Genom att öka kunskap om riskerna med nya kemikalier och oljetyper.
- Genom att förnya bekämpningsmaterielen.
- Genom att effektivisera övervakningen av såväl fartygs-säkerheten som utsläppen.
- Genom att förbättra samarbetet och verksamhetsmodellerna mellan olika myndigheter både nationellt och internationellt med tanke på eventuella olyckor.
- Genom att utreda och bedöma problemvrakens tillstånd och möjligheter för sanering.

Vad kan du göra?

Ta hänsyn till den omgivande naturen när du rör dig med båt på havet. Orsaka inte i onödan störningar såsom buller eller skador på botten med ankare eller propeller.

Följ de angivna hastighetsbegränsningarna. Båtens hastighet påverkar stranderosionen och mängden buller.

Undvik att använda giftfärger. Använd giftfria alternativ och tvätta båtens botten för att förhindra att havstulpaner och andra organismer fäster sig.

Säkerställ att tvättvattnet från rengöringen av båtens skrov inte hamnar tillbaka i havet obehandlat. På så sätt förebygger du spridningen av skadliga ämnen och främmande arter.

HAVSBYGGNAD OCH MUDDRING

Muddring av farleder och hamnar, byggande till havs och i närheten av stranden samt sänkning av kablar och rör orsakar skador på livsmiljöer på havsbotten och förstör den naturliga botten. Även småmuddringar som utförs av privatpersoner har betydelse, särskilt om de görs i stor utsträckning i samma områden och i områden där känsliga naturtyper förekommer.

Muddringar och byggande på stranden och havet orsakar dessutom undervattensbuller, som i allmänhet är impulsivt och snabbt blir kraftigare. Till exempel under byggskedet av havsvindkraftverk har man uppmätt mycket höga ljudtrycksnivåer i samband med pålning eller sprängning. Alla skadliga konsekvenser av buller för organismerna är ännu inte helt kända, men det har

till exempel konstaterats att havsdäggdjur och fiskar strävar till att komma bort från buller. Därför är det skäl att minska framkallandet av onödigt buller. Med de nya åtgärderna i åtgärdsprogrammet strävar man efter att minska de skadliga effekterna av muddringar och havsbyggande bl.a. genom att öka småmuddringars planmässighet och utreda miljövänligare tekniker och metoder för att minska olägenheterna.

Centrala aktörer

Trafikledsverket, MM, KM,
NTM-centralerna, RFV,
hamnar, aktörer som bedriver
byggverksamhet till havs, såsom
vindkraftsbolag, muddringsföretag,
privatpersoner

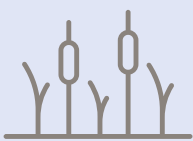
Åtgärder för att minska konsekvenserna av byggande till havs

Vi minskar muddringens och det övriga byggandets negativa konsekvenser för den marina miljön

- Genom att öka medvetenheten om deras effekter.
- Genom att förbättra muddringarnas planmässighet.
- Genom att utreda användbarheten av miljövänligare tekniker för muddring och arbetssätt.
- Genom att utreda möjligheterna att begränsa undervattensbuller från havsbyggande under olika förhållanden.

Bild: Henna Rinne

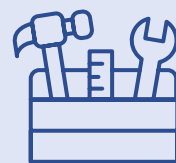
Vad kan du göra?

Undvik onödig muddring. Ofta räcker det med att slå vassen i liten skala.

Anmäl alltid muddringarna till NTM-centralen och ta reda på vilka begränsningar och skyldigheter som gäller.

Om du bygger i närheten av stranden ska du i planeringen och byggskedet beakta konsekvenserna för strand- och havsnaturen. Ta inte bort t.ex. all växtlighet i onödan.

Åtgärdsprogram för Finlands havsförvaltningsplan 2022–2027

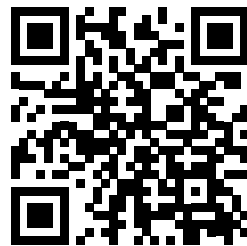

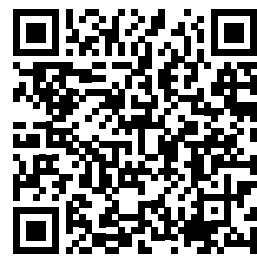
Planer för vatten- och havsvården (ymparisto.fi)

HELCOM:s
åtgärdsprogram för skydd
av Östersjön
(Baltic Sea Action Plan)

Havsplan 2030
(meriskenaariot.info)

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Jord- och skogsbruks-
ministeriet

KOMMUNIKATIONS-
MINISTERIET

Närings-, trafik- och
miljöcentralen